

DISCURSOS

LLEGITS EN LA

“REAL ACADEMIA DE BUENAS LETRAS”

DE BARCELONA

EN LA SOLEMNIAL RECEPCIÓ PÚBLICA DE

D. ARTHUR MASRIERA

EL DÍA 8 DE JUNY DE 1924

BARCELONA

IMP. «ATLAS GEOGRÁFICO» - CONSELL DE CENT, 140

1924

DISCURSOS

LLEGITS EN LA SOLEMNIAL RECEPCIÓ PÚBLICA DE

D. ARTHUR MASRIERA

DISCURSOS

LLEGITS EN LA

“REAL ACADEMIA DE BUENAS LETRAS” DE BARCELONA

EN LA SOLEMNIAL RECEPCIÓ PÚBLICA DE

D. ARTHUR MASRIERA

EL DÍA 8 DE JUNY DE 1924

BARCELONA

IMP. «ATLAS GEOGRÁFICO» - CONSELL DE CBNT, 140

1924

BIBLIOGRAFÍA
DE LA BARCELONA VUYTCENTISTA

EXCELENTÍSSIMS E ILUSTRÍSSIMS SENYORS:

SENYORS:

Lo dia 8 de març de 1901 vaig veurem honrat ab una comunicació d'aquesta dues voltes centenaria y Rey al Academia de Bones Lletres, fentme avinent que se m'havia elegit pera ocuparhi la vacant que la mort del Dr. D. Joaquim Rubió y Ors, l'immortal *Gayter del Llobregat*, hi havia produhit. Confós per la successió y la comparansa, y obligat per l'agrahiment y més convensut que may de l'insignificancia de la meva personalitat (que, entre molts defectes, té la rara qualitat del conexement propi); no sabia què ferme y ahont girarme pera no semblar desagratit o vanitos als ulls d'aquells benévols amichs y acadèmichs de vint y tres anys enrera. Lo seny y la realitat me deyen: «A les Academies doctes s'hi va, o per dignificarles ab los propis mèrits; si l'elegit los té, o per *vestir-se de sabi*, ab los mèrits de la corporació, si a l'elegit n'hi manquen». Jo, ni era prou pretenció per trobarme en lo primer cas; ni prou indelicat pera intentar valerme del segón, y axis fôu necessari que'l temps s'encarregués de donarme una solució franca y decorosa. Y exa fôu l'anarme'n a residir a Ciudad Real, pera regentar una càtedra de Llengua y Literatura castellana, y axis lo vostre Reglament y Estatuts posaven terme a mon conflicte. No tenint la residencia a Barcelona, no podia ésser acadèmich vostre, en calitat de numerari, y vostra benevolensa fôu tan inagotable que m'honràreu fentme acadèmich corresponent en aquella hèrmosa ciutat de Castilla, cap y bressol de mon apostolat d'ensenyança.

Prop d'un quart de segle ha transcorregut des d'aquell

nomenament, que fins avuy no he tingut ocasió d'agrahir-vos, y ho faig ara, al llindar de la tomba, y quan no vos puch oferir les energies y ganes de treballar que potser haurien justificat vostra equivocada elecció vint y tres anys enrera. Retirat, voluntariament, de l'ensenyança oral, no m'ho considero pas de la que té la ploma per arma defensiva de tot lo bo, lo bell y lo veritable; axis, donchs, al refermar vostre acort d'una elecció de 1901, aquí'm tenui ab los brassos oberts y lo front humiliat per la grandaria de la vostra indulgencia.

* * *

La costúm reglamentaria mana en exos moments fer la remembrança dels mèrits del company acadèmich qual vacant anèm a ocupar. Ara la nostra es la del historiayre y monografista En Joseph Soler y Palet, nat a Tarrassa 'l 31 de juliol de 1859 y mort a Barcelona 'l 22 de novembre de 1921. Si un exemple pot donarse del home bò, modest, treballador, enginyós, amable, discret y agut, tot a la vegada, aquest exemple fôu en veritat En Joseph Soler y Palet. Si una regió aspira sempre a comptar entre sos fills a un ciutadà que la enaltexi, que donga a conèxer ses glories, descriga ses belleses y augmenti l'amor que sos conterrànis han de sentir per la regió matexa, en un mot: si pot haverhi un home representatiu del valor de la rassa y del esperit d'iniciativa que deu distingir a sos fills, aquest home fôu també En Soler y Palet.

Des de sa primera juvenesa, després de seguir ab lluhiment la carrera del Notariat a l'Universitat de Barcelona, ahont se llicencià en 1882, al costat de son progenitor, benèmerit notari de Tarrassa, pogué familiarisarse ab lo document antich, pogué llegir obres d'història y comensar a sentir per nostres glories y grandeses passades aquell entussiasme y fonda recansa que tants companys d'En Soler sentien y compartiren ab ell. Y axis fôu que repartí sempre ses aficions entre l'estudi y 'l treball y 'l companyerisme d'una causa y uns ideals de redempció y vindicta que En Soler y Palet sentí ab tan d'entussiasme y bona fe com lo primer, però son temperament equilibrat, son cor noble y generós, net d'ambicions y ganes d'enfi-

larse, lo rétragueren sempre d'una actuació política directa dintre del catalanisme. Llevat d'ésser secretari en lo Congrés de Manresa, ahont se redactaren las *Bases* (avuy curiosament històriques), tota sa actuació va reduhirse a exercir càrrechs d'immediata influència cultural o de profit no menys directe pera la ciutat de Tarrassa. Fôu president de l'Ateneu Tarrassench y de la Comissió de Foment del Ajuntament de la metexa ciutat, instaurador de la Biblioteca Municipal y del Arxíu historich, vispresident de la Societat Artística y Arqueològica de Barcelona, un dels sòcis més actius d'exa Reyal Acadèmia y corresponent de la del' Historia, de l'Arqueològica de Tarragona y de moltes altres nacionals y extrañgeres.

Sentia l'estudi ab tota vehemència, y com havia adquirit una sòlida formació científica, son criteri era sà, depurat, y guiat per son càracter equànim, cercava en les investigacions històriques la possessió de la veritat més que 'l lluhiment individual. No l'hi feya basarda l'aridesa d'un tema, si, per fi, podia portarlo a esbrinar un punt dubtós o a vindicar un personatge, una època o un fet mal apreciat per historiadors ramaders. Com va dirvos en aquest meteix lloch nostre avuy digne president En Francesch Carreras y Candi, al rebre a N'En Soler y Palet en aquesta Acadèmia, «nostre company s'encarregà de mostrar a sos conciudadans, que los pobles grans ho són a mitjes, si dexen en l'oblit llurs gestes passades, si no veneren a sos fills ilustres y si no imiten sos actes de civisme. Y axis anà cercant tots los recorts locals y desarrotllantios a la llur contemplació, los dexà aplegats en sa interessant *Biblioteca Històrica Terrassenca*¹, hont los d'aquella localitat hi cercaràn tot quan a n'ells interessa y los de fora hi trobaràn fets, costums e institucions que podran utilizar pera ulteriors estudis y comparar profitosament ab los d'altres comarques o poblacions de la catalana terra».

Escrigué, además, nostre plorat company, los estudis *Egara-Terrassa*, llegit en l'acte de sa recepció en exa Casa

¹ Exa Biblioteca se compòn dels voltams: *Monografia de la Parroquia de Sant Julià d'Altura* (Tarrassa, 1893); *Monografia de la Iglesia Parroquial de Tarrassa* (Barcelona, 1898); *Llibre dels Privilegis de Tarrassa* (Barcelona, 1899), y *Cent biografies tarrassenques* (Barcelona, 1900).

e imprès a Barcelona en 1900, l'*Estudi biogràfic de don Joaquim de Sagrera y Domènech* (Tarrassa, 1915), y *Tarrassa arqueològica* (Barcelona, 1915). Una de les aficions més grans d'En Soler y Palet fou l'estudi de l'arqueologia, en la que sapiqué especialitzar-se tant y tant, que esdevingué mestre en l'investigació documental de les òbres dels pintors catalans de l'Etat mitjana. Fruyt de sos treballs fou la Memoria que presentà al Congrés del Art Antich de Barcelona, portanthi moltes dades inèdites dels pintors Alfonso y Bermejo. També s'ha de recordar l'estudi que publicà en la *Il·lustració Catalana* del 15 d'octubre de 1905 sobre 'ls *Retaules gòtics de Sant Abdón y Senén y 'ls Sants Metges de Sant Pere de Tarrassa*, obra del quatrecentista Jaume Huguet. Publicà un estudi sobre *La vida íntima del Rey D. Jaume Ier*, en lo segon volum del Congrés d'Historia de la Corona d'Aragó celebrat a la memoria del gran Rey, y la Catalunya treballadora no ha d'oblidar may tampoch son treball *Sobre l'història de l'industria llanera catalana*, publicat en 1890 y 91 en la ja esmentada *Il·lustració*.

Los darrers vint y cinch anys de sa vida mostren una activitat tan feconda com ben esmersada. En *La Renaixensa*, *La Veu de Catalunya*, lo *Butlletí* de vostra Academia, les revistes *Vell y Nou*, los diaris *La Vanguardia* y 'l *Noticiero*, de Barcelona; *La Veu del Vallès*, de Granollers; *La Il·lustració llewantina*, de Barcelona; l'*Anuari del Institut d'Estudis Catalans*, *La Revista Musical catalana*, *Museum*, l'*Analecta Montserratina*, *Catalana*, y les de Tarrassa *El Eco*, *El Tarrasense*, *Boletín del Ateneo Tarrasense*, *Egara* y *La Sembra*, totes acullen sos treballs, y passen potser de cinchcents los articles, reports o estudis d'art, literatura o historia que hi té publicats. Entre ells merexen que's recordin los treballs que son verdaders monografies històriques, tals com los estudis sobre *L'Expedició catalana, rossellonesa y provençal a Mallorca*, les *Ordinacions del Mostassaf de Tarrassa, del segle XVI*, *L'arqueologia en l'excursionisme*, *Les nostres antigalles a l'extranjer*, *Retaules catalans al Orient*, *Els Misteris y l'art gòtic*, *La Música a Catalunya*, *De les pintures murals romàniques descobertes a Santa Maria de Tarrassa*, *L'esculptor Agustí Pujol* y molts

d'altres, que l'erudit pot trobar en l'acurat y complert *Elench bibliogràfic d'En Joseph Soler y Palet* que una bona mà anònima y experta aplegà y resta encara inèdit, com inèdits son també l'*Inventari de l'Esglesia de Santa Maria del Mar de Barcelona*, lo *Recull de Manuscrits* y la *Monografia sobre les Belles Arts* en la metexa esglesia, y la *Recopilació d'investigacions sobre les Belles Arts, bells oficis, artistes, artisans, gremis y demés organitzacions artístiques de l'Etat mitjana y del Renaxement a Catalunya*, del meteix Soler y Palet.

Aquest era, com ja hem dit, arqueòlech y dels més experts y entesos en les classificacions d'objectes d'art antich. Y sa erudició arqueològica anava tan amunt, que l'hi féu escriure en forma de novela los dos llibres potser més intencionats y curiosos que sortiren de sa ploma. L'un es sa *Historia d'un coleccionista* (inèdit encara), y l'altre, son quadret de costúms *Una subasta*, publicat en la revista *Catalana* de Barcelona. Ab ses altres noveletes *Erenia* y *De fora y de dins*, publicades per *La Renaixensa* (1897 y 1898), tenim complerta la producció de literatura de costúms de nostre plorat amich. En tota ella s'hi veu un esperit d'observació tan fi y delicat, una intenció irònica de bona lley y, sobre tot en *Una subasta*, una sátira tan aguda y reveladora d'un conexement de les ridiculeses humanes derivades de la mania del coleccionisme sense criteri, que's pot ben dir que la sátira d'En Soler y Palet es ben bé un càustich y un mirall, tot a la vegada. Y d'exa afició de coleccionar objectes d'art (especialment pintures, ceràmica, mobiliari e indumentaria) n'isqué lo tret més relevant y simpàtic de la vida de nostre amich. Y aquest fou, lo de resoldre's, per voluntat testamentaria, consignada en una *Memoria Complementaria* de sa derrera voluntat, otorgada davant del Notari En Joseph Fontanals y Arater, lo 7 d'abril de 1919, a Barcelona, disposant «que's destini la casa payral de mos pares, número 28 del carrer de la Font Vella de la ciutat de Tarrassa, pera Museu y Biblioteca públics y gratuits, aportanhi tots los méus objectes d'art antich y els méus llibres». Instituheix un Patronat format pèls senyors Rectors de les Parroquies del Sant Esperit y de Sant Pere de Tarrassa, l'arquitecte municipal

de la dita ciutat y dos vehins de la metexa, nomenats per dits tres senyors, y quan cessés algun d'aquestos dos per qualsevol causa, es posaràn d'acort els restants pera substituirlo, apelantse al vot del president de la Junta Municipal de Museus de Barcelona en el cas d'haverhi empats. Y aquest patrici abnegat y generós, aquest catalá de cor tan sà y ment tan enlayrada, encara poch dies avans de morir, dibuxava en mitj de sos sufriments lo projecte d'un altar del Santíssim Sagrament pera regalarlo al temple Parroquial de Sabadell, encàrrech que en piadós sufragi a l'ànima del defunt ha complert la seva Senyora viuda Donya Elissea Casanovas.

Eix fou l'home, lo savi, lo creyent y l' patriota. L'esperit racial d'En Soler y Palet alenará perpetuament en la seva ciutat nadiua, que tant y tant beneficiada surt ab l'exemple, les obres y la donació ab que per després de sa mort volgué afavorirla. ¡Déu donga a Catalunya patricis de tan bon seny, de tan bon cor y d'esperit tan enlayrat y digne!

* * *

Una de les branques més ufanes de l'Historia han sigut sempre — segons nostre pobre criteri — les memories necrològiques y biogràfiques, escrites ab tot conexement y bona intenció, dels patricis eminents en qualsevol ram del saber o activitat humana. Les coleccions d'exos treballs, aplegades per Academies o Corporacions tan actives com la vostra, venen a sér, ab lo temps, veritables fonts de consulta que poden aclarir orientacions, valors científichs y estats socials d'una època o d'una regió determinada. Y sempre hem vist ab goig que a Catalunya no hi ha hagut Corporació literaria o científica que no s'haja preocupat d'honrar, enumerar y enaltir los mèrits de sos membres respectius que passaren a mellor vida. Y aixís lo jurisconsult eminent, lo metje ilustre, l'enginyer o l'catedràtich laboriós, l'home de lletres y l'artista inspirat, a tots els trobareu vius y ben presents en exos treballs necrològichs y biogràfichs, que han de tindre imponderable mèrit per les generacions que han de vindre. Y si tot ciutadà meritíssim de l'art, les ciencies o les lletres ha tin-

gut ben consignada sa actuació y ses obres en exos treballs monogràfichs, des de nostra primera joventut nos feya recansa y condol, veure com ningú's recordava de perpetuar, o de consignar al menys, los mèrits o l'actuació dels fills humils del treball, la indústria, o dels petits oficis y càrrechs ciutadans, que, no per ser humils y petits, dexen de ser menys profitosos pera la vida ciutadana.

Nos planyiem, ab tot lo cor, de que aquell menestral, obscur y pobrissó, que fôu l'ànima de son carrer, per son esperit de civisme abnegat, per sa actuació desinteressada y fins per son amor a son barri, a sa ciutat y a sa regiô, havent sigut môltes vegades la causa eficient d'una mellora ciutadana, o'l remey providencial d'una calamitat pública, en un mot, que havent sigut un veritable constructor de ciutadania y havent marcat ben fixament una orientació etnogràfica, curiosa o típica, un colp mort ningú l'hi haja dedicat ni una ratlla d'elogi, ni un recort sentit y perdurable. Los homes bons, humils, d'actuació modesta o desconeguda, un colp morts no tenen més que'l recort o l'oblit de sos contemporanis.

Y es per axò que anys y més anys volguerem fer obra vindicativa, trayent de la pels de l'oblit tantes figures simpàtiques y escayents de la humil menestralia barcelonina, als qui Barcelona devia sos increments y son progrès, sa prosperitat y riquesa, y lo qu'es més d'estimar que tot, uns bons exemples d'obra ciutadana, que avuy nos fan més falta que may. Cent noms nos venien a la memoria, de ciutadans dignes d'èsser dibuxats al aygua fort per ploma més galana que la nostra; eren los noms de persones que coneguerem, tractarem y observarem d'aprop y de lluny, y no sàbiem resignarnos a que fossen oblidats per les generacions successives. Voliem dexar a n'aquestes un llegat de bons exemples, típiques costums y activitat infatigable; convençuts de que l'obra més bona que pot fer la ploma del escriptor, es la d'enlayrar al humil, vindicar lo mèrit amagat y agrahir l'obra bona al que la féu sense afany de premi ni ombra de vanagloria.

Y axis, durant tres anys, en lo diari *La Vanguardia*, de Barcelona, treballarem constantment, escrivint les semblances y siluetes d'aquells patricis benemèrits, que'l pú-

blich barceloní acullí ab més entussiasme del que'l pobre autor se merexia, fins que una casa editorial, tan generosa com ben orientada (la *Editorial Poliglota*), féu un volúm de nostres esbossos ab lo títol de *Los Buenos Barceloneses — Hombres, costumbres y anécdotas de la Barcelona ochocentista — 1924*, qual llarga tirada lo metex públich s'apressà a exhaurir.

Ara bé. Com en los discursos de recepció de tots los membres d'exa docta Academia, se sol desenrotllar un tema d'història o literatura, fruyt d'una investigació perseverant, o d'un estudi curiós, nos ha semblat oportú exposarvos les *Fonts bibliogràfiques de l'història y costúms de la Barcelona vuytcentista*. Y com que nostre pobre treball se cenyia no més a aquella Barcelona dels darrers anys del regnat de Donya Isabel II de Castella, encara que no omiteix les dades bibliogràfiques més interessants d'avans y de després de exa época, hem procurat enumerar totes les obres, treballs y elements en que beguerem pera que nostres esbossos tinguessen la qualitat més difícil y apreciable de tota obra literaria: la veritat.

Veureu quins han sigut nostres esforços de reconstitució y investigació d'un passat que, si no tots los que m'escolteu heu pogut conèixer, tots estimeu y anyoreu, a mida de vostre amor a la nostra ciutat estimada.

* * *

Pera reconstituir tot lo fons y varietat ètnica que l'estudi dels homes y les coses de la *Barcelona vuytcentista* enclou, pera endinzarse dins l'ànima popular que alenava en aquells ciutadans meritíssims, es necessari, ans que tot, cercar l'enllàs de la tradició trasmesa de pares a fills y tindre la pacient perseverancia de no dexar perdre cap anècdota, narració veritable o senzill esment de fets llunyans, que un vellet proper al centenari haja fet davant nosaltres en los jorns de nostra infantesa. Fentho axís, y escoltant y retenint ab tota atenció, y confiant molts colps al paper lo que la memoria podria deformar, en los anys que seguiren al de la Revolució de Setembre, (dita per mal nom *La Gloriosa*), procurarem enllassar nostres recorts personals ab los dels que visqueren en les derreríes

del segle XVIII y començ del XIX. Y aixís fou com un dia en nostra botiga d'argenter, del carrer de l'Argenteria, n.º 22, haventnos sigut presentat un vellet de noranta dos anys, que havia sigut assistent del general Alvarez de Castro, y testimoni vivent dels sitis de Girona y del captiveri y martiri d'aquell gloriós capdill en lo castell de Figueras, l'hi preguntarem, molts dies arreu, tots los detalls y epissodis de l'epopeya gironina del 1809, que podem dir possehim per transmissió directa d'un testimoni ocular y actor autèntich de la metexa. Per enllà l'1873, vivia en los baxos del Paláu de la Generalitat de Catalunya, del costat del carrer del Bisbe, un vellet quasi centenari, que era 'l darrer sobrevivent del combat de Trafalgar, ahont serví com a guarda marina en la fragata *Trinidad*. Ab lo cap clar y la vista quasi perduda, l'home 's complavia en relatar l'episodi d'aquella greu desfeta, y tot lo que en Novo y Colson, en Quintana y tants d'altres han escrit sobre aquella gesta, jo ho tinguí sapigut de font també directa y no menys interessant.

Les desavinenses de Carles IV ab son fill Ferrant VII, la cayguda d'en Godoy, totes les anècdotes d'en Manso, Milans del Bosch, Castaños y altres capdills de la guerra de l'Independencia, les ohirem de llavis del ministre català En Cristòfol Domènech, qui, avans de son enlayrament y en sa joventut havia sigut l'*estudiant* de casa Anglada, de Barcelona. Les malifetes del Comte d'Espanya, y tota la historia politica de la primera meytat del segle XIX la tenim reconstituïda y comptada per molts dels personatges que foren actors de les tragedies y vergonyes que ella va portarnos. Lo floxement de l'Universitat de Cervera, la joventut d'en Balmes, Piferrer, Cabanyes, Tió, los Bofarull, Camprodón, Balaguer y molts d'altres, nos fou explicat, fil per randa, per los advocats En Pau Valls, En Fernando de Delàs y N'Alexandre de Bacardí, tots grans amichs de ma familia y homes de bon enteniment y memoria ferma, fins en los dies de sa venerable vellesa en que 'ls tractarem. Y tot lo que ohirem y 'ns impressionà, tot lo curiós anecdòtich, que no trobarem en llibres, ni histories; totes les apreciacions y judicis enginyosos, que podien encloure una aclaració o una reivindicació

d'un personatge, tot ho apuntarem curiosament y no'ns davem vergonya de tornar a preguntar, una y altra volta, lo que no teníem prou ben entès o'ns semblava confós o contradictori.

Y axis texirem l'entramat de nostra visió de la *Barcelona vuytcentista*. Axis enllassarem nostres recorts ab los que d'un segle enrera tenien aquells venerables ciutadans.

*
* * *

Però, pera refer dignament y ab tota justesa y veritat los llocs, escenes, persones y ambient barceloni d'aquella ciutat treballadora y de costums patriarcals, de fesomia honrada y bondadosa, de típica y escayenta menestralia; no sapiguérem trobar mellor font ni conducte que'l contacte ab los homes, coses y llocs que volíem dibuxar pera donar bon exemple als barcelonins del pervindre. En nostra infantesa visquerem, coneguerem y tractarem al cafeter Cuyàs, al espadenyer Sebastià Junyent, al llibreter Puig, al *Tio Nelo*, a N' Agusti Massana, a n' En Domingo Talarn, al mestre de ball Moragas y al senyor Feliu del Passatge de les Columnes. Després, trenta anys d'ausencia de Barcelona nos feren desaparèixer la major part dels carrers y barris ahont los recorts d'aquells bons ciutadans eren vivents y característichs. La mort s'anà dragant la major part de les vides de sos contemporanis, y poch, poquíssims son avuy los qui recorden aquells bons barcelonins de la passada centuria. Sense'l lloch ni'l contemporani del fet o del personatge, la visió del epissodi o anècdota ja es més difícil de refer, y, dexant apart nostre recort personal (que, per ser nostre, pot ser més falible), no queda altre recurs que la recerca bibliogràfica de llibres y autors que visqueren aquells bons dies, tractaren aquella bona gent, y reflectirem fidelment aquelles bones tasques de treball y honradesa. Y axó'ns porta per la mà a la breu enumeració y estudi de la *Bibliografia de la Barcelona vuytcentista* que vos tenim promesa.

*
* * *

Cal confessar, ab sinceritat d'historiayre fidel y de bibliòfil escrupulós, que Barcelona es, potser entre totes les

ciutats d'Europa, la que posseheix més ben reproduhides y editades, ses fonts històriques documentals. Mercès a la secció de publicacions del Ajuntament de Barcelona podèm llegir la *Rúbrica*, de Bruniquer; *Lo Manual de Novells Ar-dits* y *Lo Libre de coses assenyalades*, de Comes, sense oblidar *Lo Dietari de la Generalitat de Catalunya*, reproduhit per En Joseph Coroleu. Però les dues fonts bibliogràfiques y obres mestres ahont s'han d'anar a pouhar primer orientacions y recullir dades certes y plenes d'interès pera la Barcelona antiga, són los llibres d'en Capmany y d'en Pi y Arimón. En efecte; les *Memorias históricas sobre la Marina, Comercio y Artes de la antigua ciudad de Barcelona* (Madrid, 1791), del primer, són encara avuy un veritable *scrinium*, o mellor, *repositorium* de materials inapreciables pera refer nostre passat econòmic. La *Barcelona antigua y moderna* (1854), del segón, pot orientar bellament a tot-hòm qui vulga escatir nostres orígens històrics y estudiar bé nostres monuments.

Però l'ànima barcelonina, l'esperit actiu, patriarcal, senzill, treballador y creyent, de nostre *gent de barri*, s'ha de cercar y estudiar, ans que tot, en tres fonts ben diferents y prou menyspreuades avuy de nostra gent frèvola y gens capaç del esperit de sacrifici y de ciutadania que en nostres avis alenava. Era la primera font la prempsa diària barcelonina d'aquell temps, pera no fer esment de la de començaments dels segle, que no tingué la vida llarga y sanitosa que gosà des de mitg segle XIX per amunt. Ni *La Abeja* (1808), ni *El Redactor General de Cataluña* (1812), ni el *Diario constitucional de Barcelona* (1820), ni molt menys *El Duende de Barcelona* (1821), arrivaren a tindre la exacta informació que *El Europeo* (1823), *El Vapor* (1833), *El Fomento* (1843), *El Locomotor* (1856) y *El Ancora* (1857), oferten als senzills llegidors barcelonins d'antany. En Givanel y Más ha historiat y catalogat exa prempsa en un curiós estudi, digne d'ell y d'exa Academia.

No parlèm del *Diario de Barcelona*, perque aquest fou lo veritable instrument de publicitat de les classes conservadores, y per ses cròniques locals, sos articles de fondo y sa secció d'anuncis, pot servir encara d'espill vivent de les costúms d'aquella societat y d'aquells dies. En 1856

lo *Diario de Barcelona* publicà el primer de sos *Almanachques*, que sens interrupció ha vist la llum fins a nostres temps. Exos almanachs no tenen preu pera fixar una data, un nom, un fet o una solemnitat interessant pera la vida de Barcelona. Hem de confessar, que després de recorre a arxius públichs y particulars, després d'escorcollar en la correspondència de gent grossa d'aquells temps, l'*Almanach* del *Diario de Barcelona* nos ha tret molts colps de dubtes y 'ns ha resolt y aclarit coses que havien sigut pera tothòm enigmes indesxifrables. En ordre més secundari, són molt dignes d'ésser consultades, pera conèixer bé la Barcelona d'aquell temps, les coleccions de *El Café*, setmanari festiu, dibuxat per En Joseph Puiggari y aparegut des de 1861 a 1863, y les no menys curioses y ben intencionades *El Tros de Paper* (1865), escrit per En Conrat Roure, l'Albert Llanas, Eduart Aulés, En Robert Robert, En Frederich Soler y dibuxat per En Tomàs Padró. Los setmanaris *La Pubilla*, *La Rambla*, *Lo Noy de la Mare* y *Lo Xanguet*, apareguts des de 1866 a 1870, contenen també inapreciables tresors etnogràfichs y folklorichs.

Es l'altre font lo teatre català, anterior a En Vidal Valenciano y Frederich Soler. No 'ns referim únicament al teatre d'En Renart y d'En Robreño, sinó que parlèm per lo teatre casulà, carrincló y groller, manso y de llenguatge més que vulgaríssim, però que, dintre de sos sainets, entremesos, passos, diàlechs y monòlechs, enclou una riquesa de referencies, descripcions y orientacions pera el crítich, l'historiayre y l'escriptor de costúms, que no es pas just dexarlo de mencionar. En *Lo Memorialista*, *En Caló y Teresa*, *L'aprenent sabater*, *L'Ase perdut*, *Sogra y Nora*, *En Batista y la Carmeta*, *La Tia Secallona*, *L'advocat y'l Pagès*, *En Carlets y Felipó*, *L'Oficial y la Pastora* y *L'ànima del senyor Libori*, pot trobar l'estudiós dades e indicacions precises sobre llochs, personatges, indumentaria, costúms, art de cuyna, etc., de la Barcelona de 1835. Fent parella ab aquell teatre incipient y rudimentari, podèm ajuntarhi també la munió de romansos, fulles volanderes, encomis, sàtires, de bona y mala lley, que, des de Barcelona, inundaren tots los mercats de Catalunya. Des d'els *Lamentos de los serviles* fins a *Lo sermó de la murmuració*,

des d'els romansos de bandolers y capitans de lladres fins a les narracions poètiques de miracles, aparicions o trovalles de Mares de Déu, la literatura dita de cordill no deu tampoch ser rebutjada, si no es vol privar l'erudit de molts elements utilisables. Les auques de rodolins, los ventalls ab grabats y versos y les estampes *in folio* ab llegendes commemoratives, completen exa curiosa font de consulta històrica y etnogràfica.

La tercera de les fonts a que voltam fer referencia, la constituïxen les *Guías* de Barcelona, escrites o redactades per escriptors y historiayres, de gran anomenada. La primera ab que topèm es sols firmada ab les inicials A. B. C. E., sense poder sospitar cap indici que'ns diga son veritable autor, qui, en lo pròlech, confessa ser un «mort de gana», que escríu l'aytal *Guia*, «para mantener seis bocas, no teniendo oficio, beneficio, renta, viñas ni olivares». Es impresa l'any 1819, per Garriga y Aguasvivas, y dū'l títol de *Manual de forasteros que les guiará a saber el número cierto de Parroquias, Conventos, Oratorios, Cárceles, Reclusiones, Plazas, Plazuelas y Calles de la ilustre Ciudad de Barcelona y la Barceloneta*. Fà 88 pàgines en 14.º y en mitg de son insignificant vulgarisme de sencilla estadística s'hi troba tot lo procés y historia de les obres del Port de Barcelona, des de darrers del segle xviii fins a l'any en que's publica la tal *Guia*. En 1855 s'estampà la *Guia - Cicerone de Barcelona* de N' Antoni de Bofarull, y ab aquest títol tan modest s'hi amagà una veritable monografia històrica de tots los monuments de la ciutat, haventhi, ademés, en la ressenya de tots los carrers de Barcelona, l'enumeració de tots los petits museus y coleccions de particulars (quasi totes elles avuy desaparecudes), qual enumeració y ressenya no sabèm que's trobi en obra alguna consemblant. En 1866 surt la *Guia completa del viajero en Barcelona*, d'En Gayetà Cornet y Mas, qui's veu havia llegit la de N' Antoni de Bofarull, citantlo sempre lleyalment cada vegada que l'hi ha d'emprar algun judici u opinió. Les 400 pàgines que té són altres tantes revelacions per l'escriptor de costums, però més ho són encara les cent o més d'anuncis de l'època (entre ells lo d'En Frederich Soler, anunciant sos rellot-

ges), que molts d'ells merexien ser transcrits o fotografiats. Encara que publicada a principis d'aquest segle, es digna y molt digna d'estimarse la *Barcelona històrica, antiga y moderna*, d'En Isidro Torres Oriol, plena de bona voluntat y de curiositats de la velluria. No parlarem de les moltes altres *Guias* que s'han anat publicant a Barcelona, desde 1866 (entre elles, les d'En Sanpere y Miquel y En Canibell), perque ja no tenen pera nosaltres l'interès de donarnos un espill fidel de les costúms barcelonines y 'ls fets de l'època del regnat de Donya Isabel II, que ab més bona voluntat que enginy intentarem dibuxar.

* * *

La Bibliografia barcelonina vuytcentista (y més la que's reduheix als anys compresos entre'l 1855 y 1868), per forsa s'ha de dividir en llibres de caràcter veritablement històrich y 'ls de genre anecdòtich, o sia literatura de costúms. Venerèm l'esfors y l'entussiasme d'En Víctor Balaguer, al escriure los dos volúms de *Las calles de Barcelona* (1867), immens recull de totes les faules, llegendes y fantasies populars, desfigurades, y mal barrejades sovint, però ab una riquesa de color local y una ànima tan catalana, que prou la generació que'l segui s'apressà a depurar, aclarir y fer de cada faula lo cas degut que's merexia. Recordèm lo molt que féu N'Anton de Bofarull y Brocà, pera l'esclariment de l'història de Barcelona, no menys que son ilustre nebot y bon company nostre En Francisco de Bofarull y Sans; aplaudim los treballs de tants erudits monografistes de la Barcelona antiga, que avuy encara seuen en exos sillons venerables, o'ns deixaren ab lo cor anyoradis dels fruys de son talent y diligentes investigacions. No intentèm fer la història bibliogràfica de Barcelona, sinó donar unes lleugeres observacions sobre 'ls que escrigueren sobre les costúms y homes d'aquells temps, que no han de tornar may més. Los treballs d'En Sanpere y Miquel (*La Rodalia de Corbera, La fi de la nació catalana*, etc.), los del P. Mateu Bruguera, Raymond Ferrer y Canonge Barraquer (*Las Casas de Religiosos en Cataluña*), nos donen orientacions fixes y dades certes pera conèxer llocs y recordar fets relacionats ab nostre objecte, però

no estàn tan lligats ab lo caràcter etnogràfic y pintoresch de nostres humils estudis, com ho estàn les *Memorias de un menestral de Barcelona* (1792-1854) d' En Joseph Coroleu, veritable encert d'un historiayre-costumista, que, dins d'un march imparcialment històrich, nos fa la descripció exacta y vivent d'una societat y d'uns homes dignes d'èsser perpetuats per ploma tan encertadora.

Encara que sia molestós per la modestia de alguns dels bons companys que m'escolten, pera no pecar d'injusticier, no puch ni dech callar los treballs meritíssims que, pera l'aclariment de la historia interna de Barcelona, y fins pera la del segle passat, debèm a n'el company estimat Francesch Carreras Candi (que tan dignament es cap y cor d'exa docta Corporació), qui ab tantes monografies plenes d'interés y valor històrich (*Bellesguart, Aygues y banys de Barcelona, Visites de nostres Reys a Montserrat, Los leones de Barcelona, Les obres de la Catedral de Barcelona, La canonisació de Santa Maria de Cervelló, Lo Montjuich de Barcelona, etc.*), nos dóna idea exacta dels llochs y fets ahont després hem d'enquadrar nostres escenes menestrales. Recordèm que en son treball sobre'l pintor *En Francisco Sans y Cabot* (1922), ha trassat un quadro exactíssim de la vida artística de Barcelona en 1865. No oblidèm les pacients monografies d' En Joseph Puiggarí, sobre indumentaria, monuments y art de Barcelona, precedides per l'obra immortal y de gran virtut iniciadora d' En Piferrer, En Quadrado y En Parcerisa, completada més tart ab les notes del Aulestia y Pijoan, y planyèm que lo poch y molt bò que escrigueren l'Eduart Tàmaro, l'Olivó y Formentí y en Fiter Inglés sobre monuments de Barcelona, no s'haja reimprès y coleccionat com bé's mereixia. Servèm com veritables tresors d'erudició històrica de casa nostra, los treballs d'en Miret y Sans, Pelegrí Casades, l'Eudalt Canibell, En Macari Golferichs, y los dels PP. Fidel Fita y Joan Creixell, jesuites, que tan han treballat pera donar a conèixer l'aspecte social y relligiós de Barcelona en èpoques determinades. Posèm en lo bon lloch que's mereix lo treball genealògich y heràldich d'En Lluís Domènech y Montaner, qui'ns servará de pecar al parlar de llinatges y successions nobiliaries, axís

com en Pedrals, en Botet y Sisó y en En Ferrán de Segarra nos donarán del tot aclarida y depurada la derivació de les ciències numismàtica y sigilogràfica, aplicades a Barcelona. En Girona y Llagostera 'ns portará utilíssimes investigacions sobre itineraris reyal, y 'l doctor Joseph M.^o Roca exhaurirà, com avuy se diu, la materia, al estudiar la medicina, los metges y les supersticions mitjvals dels reyalmes de Don Joan Ier y Don Martí l' *Humà*, sense oblidar les fundacions y increments del Hospital de Santa Creu de Barcelona.

No debèm callar lo treball històrich-jurídich-polítich d' En Guillèm M.^o de Brocá, En Joseph Pella y En Joseph Coroleu (*Los Fueros de Cataluña y Las Cortes Catalanas*), ni tampoch lo mólt que En Vicens Joaquím Bastús dexà espargit sobre costúms y tradicions barcelonines. En Joaquím de Negre y Cases y 'l doctor Narcís Roca y Ferreras, en la revista *La Renaixensa*, publicaren estudis històrich-jurídichs que tenen mólt que veure ab l' historia de nostra ciutat, y es quasi imposible refer o evocar la situació y ambient d' època de la Barcelona del segle XVIII y fins la de principis del XIX, sense tindre al devant los no menys interessants estudis d' En Joseph Rafel Carreras y Bulbena, qui ab son *Carles III d' Austria e Isabel de Wolfenbütel*, son *Marquès de Dalmau*, *Rafel de Casanova*, *Antoni de Villarroel*, *Domènec Terradellas*, y sobre tot ab ses fins are inèdites biografies sobre *La Academia Desconfiada* y sos *acadèmichs*, tan ha fet pera aclarir l' historia literaria de Barcelona, tasca en que en Moliné y Brasés lo precedí ab son curiós treball *Noticia històrica de l' Academia dels Desconfiats*. Sense moure 'ns d' exa docte Casa, no podrèm prescindir dels treballs d' En Ramón Miquel y Planas sobre bibliografia y bibliologia barcelonina, ja que, ademés de portarnos exemplars de llibres curiosos e introvables de les passades centuries, nos donará facsímils d' una perfecció insuperable de molts dels llibres impresos a la Barcelona de la primera meytat del segle XIX. Nostre mestre l' Antón Rubió y Lluch ens farà endinzar en lo conexement de la literatura decadent barcelonina del segle XVIII (després d' haver historiat ab docte crítica la dels anteriors) y de la del començ del segle passat. En Carreras y

Artau, ab les publicacions de son *Arxiu d'Etnografia y Folklore de Catalunya*, nos dona l'estudi filosòfic de les costums y etopeya de nostres menestrals d'antany, mentres En Ramón D. Perés treballarà ab estudis d'alta crítica, donantnos engrandides o reduhides a ses justes proporcions les figures literaries barcelonines d'aquells dies passats. Mossén Jaume Barrera farà prodigis d'erudició y reconstitució arqueològica, donantnos admirables treballs de paleografia y bibliologia referents a Barcelona antiga, y en Lluís Segalá, ferm en son casal de fonda cultura helènica, exhaurirà la materia al historiar l'helenisme dins de la literatura catalana a Barcelona.

No hem de termenar exa breu enumeració sense fer un esment, també molt de justícia, del treball del bon amich Bonaventura Bassegoda, qui, ab sos estudis tècnichs e historichs de Santa Agata, Santa Maria del Mar y Santa Maria de Pedralbes, tant ha enlayrat la ciencia arqueològica y tant bellament l'ha sabuda posar al nivell de tota mena d'enteniments. Es ell, ademés, qui ha descrit e historiat totes les construccions típiques de la Barcelona vella, desapareguda per la Reforma.

* * *

Tots aquestos historiayres y monografistes constituhen lo nucli objectiu e imprescindible de nostres conexements historichs. Qui 'ls haja llegit, y se 'ls haja sabut assimilar, possehirà, sense cap dubte, una noticia exacta, fonda y completa d'història barcelonina. Però, sense prescindir may d'ells (ja que a n'ells los hi debèm lo march, la tela y potser fins los pinzells), hem de cercar qui 'ns donga los colors y 'ns dibuxi los perfils dels personatges que l'escriptor de costums vulga retratar. Y 'ls colors y 'l dibuix no més poden donarlos los novelistes, autors de quadros de costums y algùn que altre dramaturg que s'hage preocupat de refer y reproduhir escenes y personatges de cinquanta o més anys enrera. Y entre aquestos, lo primer lloch correspon a n'En Francisco Anglada, Gayetà Vidal de Valenciano y Gayetà Cornet y Más, autors del preciós volúm *Barcelona Vella* (1907). Allí hi han les descripcions pacients y exactes de les festes,

llochs y tipus curiosos de nostra vida ciutadana de mitjans del segle passat. Lo que les *Memorias de un menestral*, d'En Coroleu, són y representan pera la vida externa de bullangues, mellores urbanes y transformacions progressives, la *Barcelona Vella* representa y es la vida del esperit intern y ciutadà de nostres avis.

Després d'exos dos llibres, tot lo mèrit de reviscolador de nostre passat, de pacient historiayre, sever y digne, exacte y minuciós (al tractar, sobre tot, de l'història de nostre regisme municipal), correspon a n'En Francesch Puig y Alfonso, autor de dos volums de *Curiositats barcelonines* (1920-22), que havia publicat abans en la *La Veu de Catalunya* ab lo pseudònim de *Jordi de Bellpuig*. Altres escriptors tenim, que sense haver publicat grans volums d'anècdotes o descripcions barcelonines vuytcentistes, mereixen llahor y memoria per sos treballs monogràfichs plens d'interès y curiositat. En Joseph Roca y Roca, en diverses publicacions, ha historiat la part politica y de costums de la Barcelona d'antany; l'Antón Feliu y Codina publicà, sense acabarla, la història del establiment de la República en 1873; En Miquel González y Sugrañes féu lo meteix en un volum, que aparegué en 1911, y'l popular gacetiller En Lluís Figuerola y Anglada ens dexà precioses notes y observacions sobre les costums de la gent de mar de la Barceloneta. En Ramón Nonat Comas féu tan modest com benemèrit recullidor de costums, llegendes y tradicions populars barcelonines, que publicà espargides, durant més de vint anys, en varis diaris de Barcelona. En Francisco de P. Capella, en ses noveles castellanes, també tractà de les costums barcelonines. Lo popular llibreter antiquari En Joanet Batlle, nos ha donat molt valiosos treballs de facsímils bibliogràfichs de coses barcelonines y l'Antón Palàu y Dolcet en sos *Catàlechs* y obres de fondo ha enlayrat també, la bibliografia nostra. Però la gloria d'èsser y poguèrse dir lo veritable evocador de la psicologia de nostre passat, lo pintor exacte d'aquells homes y aquelles costums del barri dit de *ribera*, correspon al Emili Vilanova. Tota la vida interna d'aquella bona gent que, per sa fe, son amor al treball, sa resignació, son humorisme y fins son estoicisme davant la dissort,

no han conegut encara, ni gent mellor, ni potser igual, en totes les noves o velles urbs mediterrànies, alena y viu en l'obra d'En Vilanova. Contemporanis del meteix, dintre del conreu del genre de costums populars, hi han tres escriptors, als qui especialment la *Barcelona vuytcentista* deu moltes aportacions d'observació exacta. Són l'Antoni Careta y Vidal (*Quadros de Barcelona, Cor y Sanch, Conseqüencies, etc.*), En Joan Pons y Massavèu (*Quadros en prosa, L'auca de la Pepa, La Colla del carrer, etc.*) y En Francisco Manel Pau. Tots tres escrigueren y publicaren la mellor de sa producció en *Lo Gay Saber, La Renaixensa y La Il·lustració Catalana*, y en volums apart, entre 'l 1876 y 1899, y com les escenes y personatges que descrivien a voltes pertanyen a la meytat primera del segle XIX, ab justícia han d'ésser remembrats aquí. En Conrat Roure, lo benemèrit sobrevivent de tota aquella generació d'escriptors catalans, va publicar en 1911, ab lo títol de *Anys Enllà*, una serie de narracions anecdòtiques sobre 'ls orígens y desenrotllament del Teatre català y l'actuació de sos principals autors y actors, tan interessants y curioses, tan fidels y ben dites, que la fan un veritable joyell de nostra literatura.

* * *

La serie dels novel·listes y prosistes catalans es, com sabeu, nombrosa y brillant. No's troba autor de mèrit, que haja triomfat del temps y del oblit, que en algun de sos llibres no hi haja dexat ben marcada la forsa y l'encís que les costums barcelonines d'antany tenien y tenen avuy, a despit de les mudances del temps y de la degeneració dels caràcters. Agafèu y rellegiu les noveles d'En Gayetà Vidal de Valenciano, les d'en Pelay Briz, l'Argullol, en Martí y Folguera, en Riera y Bertran, y hi trobareu sempre quelcòm d'interessant y ben descrit de la vida ciutadana barcelonina d'aquells dies. Anèu avansant fins al temps de la Dolors Moncerdá y Maria de Bell-lloch, y podreu dir lo meteix quasi sempre. Lo mestre Narcís Oller, encisat de la vida y costums barcelonines, vos donarà ses millors creacions y potser les descripcions més ben encertades de sos llibres, sempre que pren per lloch de l'actuació

de llurs personatjes a nostra ciutat benvolguda. L'època que tots aquestos escriptors de costums descriuhen y restauren es molt posterior a la que nosaltres hi hem situat a nostres protagonistes. Per axò, ab tot y ser molt recomanable l'estudi de costums de les noveles de l'Enrich de Fuentes (*Il-lusions*), Jaumé Massó y Torrents (*Desil-lusió*), Joseph Morató, Alexandre Font (*L'Andreuet*) y, sobre tot, lo de la darrera obra de nostra eminent companya d'Academia la Victor Català (*3,000 metres*); se pot dir que té poch que veure ab los tipos y escenes de l'època dels Vilanova, Careta, Llanas, Roca y Roca, Pons y Massavèu, que són los que directament nos fotografiaren los llochs y'ls personatges de la menestralia barcelonina vuytcentista.

Hem de fer una excepció ab los treballs d'En Juli Vallmitjana (*La Xava, Los zincalós, Sota Montjuich*, etc.), que, per descriure costums y tipos d'una rassa y una societat que sulreix poques variants en sa idiosincrasia y manifestacions ètniques, y com ha tingut, fa temps, son seyent y arrel en certes barriades barcelonines, poden ben considerarse com elements de profitosa consulta pera aquell escriptor que vulga estudiar fondament les modalitats racials dels *payets, morenos, ramblers, zincalós* y demés variants de la familia gitanesca.

* * *

Després de la literatura, propriament dita axis, resten altres fonts de conexement pera estudiar, refer y descriure exactament aquella societat, aquells temps y aquells homes. Són primer les fonts documentals, o sían les cartes íntimes, escrites d'amich a amich, de parent a parent, ab la sinceritat que l'intimitat y la franquesa comunican. N'hem vistes y tenim a centes d'exes cartes, que són sempre guia precisa pera orientarnos al apreciar un fet, un mot trascendental o una circumstancia especial de la vida del home. En aquell temps, contagiats de romanticisme, era freqüent que l'hereu del fuster, la noya del forn o l'oncle del apotecari, escriguessen ses *Memorias*, endressades a sos hereus, consocis o altra persona vinculada ab los llassos de la sanch o del afecte. Moltes d'exes *Memorias* desaparegueren per l'iniciativa d'algun hereu mal agrahit

o d'alguna muller poch romàntica. Altres s'han conservat (per sort de l'història), y les hem pogut consultar y extractarne curiosíssimes dades psicològiques y històriques. Finalment, los testaments, escriptures y demés documents autorisats, tenen també son valor relatiu, y entre ells, v. gr., lo del *Beco de Racó*, que publicarem a *La Vanguardia* y's troba en nostre volúm de *Los Buenos Barceloneses*, se pot ben dir que es una veritable revelació d'un home, d'una època y d'un caràcter.

La part gràfica no té menys valor que la part documental. Los retrats de l'època al oli, carbó, llapis, daguerreotip, etc., guían mólt y mólt al etnògraf y al psicòlech. Los dibuxos d'escenes, festes, bullangues y expansions populars que'ls llapis d'En Puiggari, En Tomás Padró, l'Eusebi Planas, En Lluís Labarta, En Moliner, En Pahissa, En Joseph Ll. Pellicer, y sobretot nostre company Apeles Mestres, nos dexaren en periòdichs satírichs, almanachs, revistes y llibres, tenen un valor considerable pera evocar aquells llocs y personatges desaparecuts. Lo que aquests artistes han fet pera reconstituir lo passat de Barcelona es ben digne d'èsser coleccionat y classificat etnogràficament.

Posèm fi a n'aquesta enumeració estimant lo mólt que deu serho lo servey que a la *Barcelona vuytcentista* va fer un altre company d'Academia, En Francesch Matheu, dedicant un número extraordinari de l'*Il·lustració Catalana*, que aleshores dirigia, a la reproducció de tots los endrets, plasses, carrers, recons y reconades, edificis curiosos y gloriòsos, perspectives interessants, vistes de conjunt, de la Barcelona que anava a desaparèxer per l'obertura de la Gran Via Layetana. Porta aquest número la data del 15 de març de 1908, y ab lo títol de *La Reforma de Barcelona — La Gran Via A*, conté fotograbats representant: *Los homes de la Reforma — Comensament de les obres — Autoritats y actes oficials — Plan General de la Gran Via A. — La Reforma vista pe'ls terrats, Monuments que desaparexen — La Barcelona que s'en và. Carrers y Plasses — Archs y voltes — Patis y escales — Finestres romàniques y gòtiques — Interiors*. Creyèm que es l'únich monument gràfich que avuy resta d'aquells llocs tan anyorats.

Una altra literatura hi ha, insignificant y de poca volada a primera vista, però gens menyspreable per lo bibliòfil y fins per l'escriptor de costums. Nos referim a la literatura enverinada per l'odi, l'enveja, lo despit o l'indignació, que's valen de l'estampa per escupir fel o verí y donar un mal moment a la persona que es objecte de sos atachs. Eixa literatura (de curta tirada generalment), clandestina si sos darts s'endressen a un personatge polítich, y anònima quasi sempre, té a la *Barcelona vuytcentista* un contingent molt digne d'estudi. En los jorns de la guerra de l'Independencia, la literatura panfletista contra l'invassor fou tan nombrosa, que fins meresqué que un erudit, tan modest com benemèrit, En Jaume Andreu y Pont, la catalogués en un estudi, que es honra de la ciencia bibliogràfica. En los dies de la primera guerra carlina, dita *dels set anys*, no mancà tampoch exa literatura, en les lluytes entre constitucionals y absolutistes, y entre progressistes y *madurs* tampoch manca exa mena de llibres, endressats sempre a ferir y a bescantar, sense pietat ni lògica, als adversaris. Ab lo titol de *Acontecimientos políticos e históricos de Barcelona, desde el 2 de Septiembre de 1843, hasta la entrada de las tropas nacionales*, y firmat per les inicials J. P. y M. G., registrèm un volùm de 284 pàgines, sense peu d'impremta, y que es un devassall d'insults, acusacions y ultratges, que quasi no té semblansa dintre la literatura libelística. Ab la firma de *Adriano* y lo titol *Sucesos de Barcelona*, aparegué en 1843 altre volùm de 380 pàgines, tan verinós y descompost com l'anterior. Un y altre no's troban avuy en lloch. Firmat ab les inicials J. del C. y M. aparegué en 1837, també sense peu d'impremta, un llibre titolat *Las bullangas de Barcelona*, que es curiós per les acusacions que s'hi fan contra totes les autoritats, acompanyanles de copies de cartes y documents, que veritablement *fan sanch*, com se sol dir. Ab lo nom de José Maria de Freixas aparegué en 1844 una *Enciclopedia de tipos y costumbres de Barcelona*, que venia a ser un veritable *roman á clef*, que dexava comí un drap no gayre net a moltes personalitats barcelonines. Ab lo nom de *Fray Gerundio* aparegué en Barcelona lo llibre *La brujería en Barcelona*, que es de lo més pujat de color en ma-

teria de desvergonyiment y parlar clar. No té ni peu d'imprompta, ni indicació d'any, ni lloch d'impressió. Fingint un peu d'imprompta de Sevilla, sense indicació d'any, ab les inicials S. J. M. s'estampà lo poema *Los perfumes de Barcelona*, de pudor verament escatològica, y que s'ha anat reimprimint varies vegades. Lo diàlech crítich-burlesch *La Rambla de Barcelona o los paseos en general*, per D. J. A. y X. F., imprès en 1829, es un altre curiós pot d'enverinades intencions contra'ls elegants, currutacos y *lechuguinos* barcelonins del primer ters del segle passat.

Com a llibres d'intenció politica-social e impresos ab la finalitat de mantindre l'entusiasme sectari entre'ls adeptes de la demagogia y'l *campi qui puga*, hem de registrar lo llibre de l'Abdón Terradas; *La Explanada de Barcelona, escenas trágicas de 1828*, imprès a Madrit, en 1830; *Las Memorias de un presidiario politico*, estampades a Barcelona en 1849, sense nom d'autor; *El Poeta y el Banquero*, per D. D. D. (Barcelona, imprompta de Gaspar, 1860); *Barcelona y sus misterios*, de l'Antón Altadill (1861), y *Los Misterios de Barcelona*, per D. J. N. Milà de la Roca, impresos en 1844, tanquen, se pot ben dir, lo catàlech de la literatura maliciosa y que'ns ha dexat als néts dels qui la redactaren lo que llurs autors menys poguessen sospitar un tresor d'indicacions y dades ètiques, psicològiques e històriques d'aquells temps, llochs y personatges, que hom no sabrà may apreciar en lo molt que representen y valen.

Mes, es hõra ja de no aborriros més ab pesades y fredes enumeracions bibliogràfiques y de declararvos ab tota sinceritat, que no n'hi ha prou ab los treballs y llibres històrichs, ab los esbossos o quadros acabats dels novel·listes, ni ab los indicis que la lluyta, la malavolensa o la mala passió'ns dexà en sos llibres, pera retratarnos y dirnos lo que foren nostres avantpassats. Sobre'l document, lo monument, la pessa d'indumentaria, la moneda, el segell, l'arma y fins lo retrat, hi ha'ls recorts personals, la remembransa, dolsa o amarga, àpassionada o indiferent, de lo que vegerem, visquerem, gosarem o plorarem. Y, si a n'axò hi afegim l'anyoransa de trenta anys d'ausència de

Barcelona, la pena que fa, al tornarhi, no trobar ja en aquest món als companys de la infantesa, lo ser desconeguts del tot en tantes y tantes cases, ahont erem los amichs íntims del avi, que ja no hi es, compendreu que per dibuxar les siluetes d'aquells menestrals; apòstols del treball y la ciutadania, pera refer les seves èpoques de lluyta, esforços y vera construcció urbana, no basten los llibres ni lo molt y bò que tantes plomes han produhit, en l'història barcelonina, sinó que axis com no hi ha generador més gran y poderós pera la sátira justa y severa, que l'indignació que l'abús y 'l defecte sancionat per la costum produhexen; axis no hi ha com l'amor més entranyable a tot lo que fòu nostre, a tot lo que 's podia dir barceloní de soca y arrel, pera evocar y lliurar de les foscos de l'oblit als homes, als llochs y als fets de la gloriosa *Barcelona vuycentista*.

HE DIT.

RESPOSTA

DE

D. LLUÍS CARLES VIADA Y LLUCH

Honorables senyors: Genils senyores
 Envejable en vritat es el bagatge,
 fruyt de vetlles d'estudi abrumadores,
 ab que ve a la Academia a fer estatge
 un amich qui maneja a meravella,
 ensemps que 'l nostre renaxent llenguatge,
 la empobrehida llenga de Castella ¹.
 ¿Què puch dirvos del nou recipiendari
 que no sia arribat a vostra orella?
 Estudià ab avantatge extraordinari
 Filosofia, Dret y Teologia
 dels Pares de Loyola al Seminari.
 Conreuador de nostra Poesia,
 fôu proclamat en Gaya Ciència Mestre
 en lo quint any del segle que fa via.
 Glossador assenyat, traductor destre,
 vulgarisà d'Esquil el *Prometheu*
Encadenat ² y *Els Perses* ³; lo séu estre
 parangonant al de Teòcrit, féu
 un bell tresllat de *Les Siracusanes* ⁴;
 al Mantuà per dà a conèxé arrèu,

¹ Diu el P. Joan Mir y Noguera en el prólech a son libre *Rebusco de voces castizas* (Madrid, 1907): «La nación, que enseñó su lengua a casi todas las naciones del mundo, ha perdido hoy casi tan por entero el habla, que ya no hace sino coto-rear ridículamente, sin apenas proferir voz que no sea propiedad de extranjerios idiomas» (pàg. ix).

² *Prometheu encadenat*. ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ ΔΕΣΜΟΤΗΣ. Tragedia d'Aeschyl, traduhida del grech en vers català. Barcelona, tip. «L'Avenc», MDCCCXCVIII. Un vol. de 90 pàgines.

³ *Els Perses*. ΟΙ ΠΕΡΣΑΙ. Tragedia d'Aeschyl, traduhida del grech en vers català. Barcelona, tip. «L'Avenc», MDCCCXCVIII. Un vol. en 8.º de 68 pàgs.

⁴ *Les Siracusanes o les Festes d'Adonis, idili de Teòcrit traduhit directament del grech, il·lustrat per Francesch Labarta*. Barcelona, Oliua de Vilanova, impressor, MCMXXI. Un vol. en 4.º menor, de 96 pàgines.

unes lliçons dictà virgilianes ¹,
y aymador, com de Grecia, axí del Laci,
trauhí o comentà, veres germanes,
de Aristòtil la *Poètica*, y de Horaci
la *Epístola ad Pisones* ². — En Masriera
(cal, senyors y senyores, que aquí ho faci
constar) porta ademés en sa cartera
vides ³, goigs ⁴, faules ⁵, rims ⁶, historiaris ⁷,
noveles y poemes ⁸, una vera

¹ Ademés del llibre *Helenismos de concepto en la epopeya virgiliana* (Madrid, 1900), ha escrit En Masriera la monografia que sobre el poema de Virgili publica la *Enciclopedia Espasa*, y actualment està corregint y anotant una nova edició de *La Eneida* pera la Casa editorial de Montaner y Simón.

² *La Poética de Aristoteles vertida al castellano y reducida a diálogos literarios*, y las *Lecciones dudosas en los textos de la Epistola ad Pisones de Horacio* (tesis doctoral) forman part del llibre *Joyas del Clasicismo: Estudios de investigación crítica*. Reus, Celestino Ferrando, impresor, 1911. Un vol. en 8.º de 238 pàgines.

³ *Breve noticia de la Vida del H. Erasmo de Yoner* (Barcelona, 1887, 88 y 89). — *La Vida y obras de Santa Verónica de Julianis*, 8 tomos (Barcelona, 1900-1910).

⁴ Dels Sants Roderich y Salomé (Barcelona, 1879); a Nostra Senyora del Carme de Caldetas (Barcelona, 1879); de Sant Arthur d'Irlanda (Barcelona, 1881, 1883 y 1917); de Sant Jordi, patró de Cavalleria y del Principat de Catalunya (Barcelona, 1882, 1884, 1887, 1896, 1900, 1904, 1906, 1910, 1916 y 1920); de Santa Eularia, patrona de Barcelona (Barcelona, 1912, 1915 y 1920); de Nostra Senyora de Castelldefels (Barcelona, 1882); de la Verge dels Desamparats de Figueres (Figueres, 1883); de la Verge de Montserrat (Vich, 1880); de Sant Isidro llaurador (Sans, 1898); de Santa Maria de Vallvidrera (Sarrià, 1894); de Santa Rosa de Palafrugell (Barcelona, 1897); del Benhaurat Johan Batalla, rector de la Sanch, de Reus, y apòstol de la Bona Prempsa (Reus, 1917); de Sant August, venerat a Mataró (Mataró, 1918); de Sant Johan *Ante Portam Latinam*, patró dels impressors (Barcelona, 1924).

⁵ *Tretze son tretze, fábules reaccionaries*. Barcelona, Estampa Barcelonesa, MCMIV. Un vol. en 8.º de 54 pàgines.

⁶ *Poesies premiades* (Barcelona, 1878); *Poesies líriques, històriques, bíbliques y populars* (Barcelona, 1879); *Julia*, poema hagiogràfic (Gerona, 1880-1881); *Poesies... ab una lletra-prefaci de Mossèn Jacinto Verdaguier, Pbre., Mestre en Gay Saber: Harpa Sagrada; Romanceres històric y popular; Ayres de pagesia; Esperances y recorts; Cançons e hymnes; Llegenda*. Barcelona, Llibreria Catòlica, MDCCCLXXXIII. Un vol. en 8.º de 298 pàgines. — *De l' art vell y del art nou, poesies completes, ab versions d' Homer, Esquii, Horaci, Petrarca, lo Dani, Beranger, Mistral y Hatsfeld* (Reus, 1912 y 1913); *Hamlet*, versió de Shakespeare (Barcelona, 1897); *Bruniselda*, drama líric (Barcelona, 1904); *Lo Tio Cuato*, saynet valencià (Valencia, 1893-1923); *El Siglo de Pericles* (Gerona, 1883); *San José de Calasanz*, poema heroic (Barcelona, 1898).

⁷ *Noticia històrica dels pobles de Sant Andriú y Sant Vicens de Llevaneras, Caldetes y Mataró y sos monuments arqueològichs* (Barcelona, 1877 y 1884); *Noticia històrica de Sant Arthur d'Irlanda* (Barcelona, 1883); *Falles de Viatge del Monestir de Santa Maria d'Agres d'Alacant* (Barcelona, 1895).

⁸ *Marianeta y Marianita*, novela original (Barcelona, 1897); *Tristesas y sonrisas*, traducció de Gustau Droz (Barcelona, 1906); *Calendal*, traducció del poema de Mistral (Barcelona, 1907); *Perles catalanes, tradicions y llegendes* (Barcelona, 1878).

munior d' estudis sobre assumptes varis ¹,
y, esplet del séu conexement de llengues,
el *Diccionari* dit de *Diccionaris* ²;

llibre heptaglot, que quan pus extengue's,
pus nom ha de adquirirli de llingüista.—

Potser la seva humilitat ofengue's;

més çòm callar, en la innombrable llista
dels alts mereximents del nou confrare,
la part que podèm dir *revisiionista*

que té en la *Enciclopedia* que, no encare
finida, dû a Ultramar, com sobre una ona,
la veu excelsa de la Patria Mare ³?

¿Qui eix tresor literari no ambiciona?

Donchs bé: jo estimo en pus d' En Masriera
l'imponderable amor a Barcelona.

Trenta anys lluny d' exa urbs hont la primera
llum vegé en juliol del any sexanta,

petjant, sia espanyola o extranjera,

terra extranya, brotà en son cor, com planta
de pregones arrels, la melangia,
que's torna enyorament quan s'ageganta.

Y tant quant pus l'enyorament crexia,
tant pus l'honor de la Ciutat-Comtesa
ullprenia al amich y'l corprenia:

no per cantar, com altres, sa grandesa,

¹ 225 articles de biografia, crítica o bibliologia, publicats los dijous en lo *Diario de Barcelona* des de 1900 a 1905, 110 articles publicats en lo *Diario Catalán* des de 1899 a 1902.

² *Diccionario de Dictionarios: Castellano, Latino, Portugués, Francés, Italiano, Catalán, Inglés, Alemán, comprensivo del Léxico castellano considerablemente aumentado, con su correspondencia en cada uno de los siete idiomas mencionados, y de un Vocabulario-resumen de todas las voces extranjerias contenidas en el Diccionario, seguidas de su significación castellana, redactado por el Dr. Arturo Masriera Colomer, Catedrático por oposición de Lengua y Literatura Castellanas, con la colaboración de Luis Carlos Viada y Lluch y Enrique Massaguer.* Barcelona, Montaner y Simón, editores, 1917. Cuatro volums en 4.º de 800 pàgines cadascún.

³ Además ha publicat en *La Enciclopedia Universal Ilustrada*, dels fills de J. Espasa, de Barcelona, los següents articles originals: Alejandro VI, Cervantes, Crítica, Comedia, Drama, Calderón de la Barca, Latinitad, Literatura latina, Neida, Dafnis y Cloe, Gaya Ciencia, Purgatorio de San Patricio, Poblèt, Porta-Cœli, Preceptiva (Literatura), Político-Social (Novela), Originalidad, Onomatopeya, Neoclasicismo, Neologismo, Milá y Fontanals (Manuel), Milá y Fontanals (Pablo), Mímica, Criptografía, Métrica (Arte), Rima, y Beato Ribera (Juan de).

de forans y de propis celebrada;
de sa indústria la empena; la riquesa
dels terrenys que l'han fet ser envejada;
son comerç, no el bastant mercantilisme;
mes fixant pus enlayre sa mirada,
sadoll d'un ben entès barcelonisme,
per cantar dels germans que en l'oblit geyen
les virtuts, la labor o l'heroisme.

Y a la efigies dels avis els nets veyen
pendre relléu; y 'ls fills oblidadiços
en la amor al treball dels pares creyen,
y en l'afecte al prohisme, els infeliços,
dels qui, havent amagat la mà almoynera,
semblaren de *auri fames* malaltiços
als coetanis seus. ¡Oh!, la renglera
de menestrals honrats, de bons burgesos,
de botiguers, d'obers, que 'ns enumera
en son llibre d' *Els Bons Barcelonesos*¹
Per ell la Barcelona vuytcentista
reviu ab ses minvades o progressos.

No hi ha genialitat d'un bon artista,
no hi ha d'un escriptor idiosincrasia,
no hi ha un bon acudit d'un humorista,
ni d'un bon artesà sort o desgracia,
ni d'un home de ciencia treta o deria,
que no 'ls comente o d'ells menció no 'n fassia.

Per ço, mentre 'm fixava en la materia
del discurs que heu sentit, una esperança
vesllumava mon cor: Quàn ja la seria
finesca dels articles que en llohança
escriu de nostra secular Marina,
evoldrà—'m deya—En Masriera la frissança
apaybegar, que temps fa que 'm domina,
pera sebre l'origen, en els passos
primers de nostra Renaxensa, y quina
fou la missió, del grupo dit *dels grassos*,

¹ *Los Buenos Barceloneses: hombres, costumbres y anécdotas de la Barcelona ochocentista (1850-1870)*. — Editorial Poliglota, Barcelona, 1924. — Un vol. en 8.º de XII-346 pàgs.

que al Plà de les Comedies s'aplegaven,
nit tras nit, de la Font del Vell als nassos,
y entre quins contertulis s'hi comptaven
En Mañé, En Sol, En Gurri, l' Albareda,
l' Espeso, els Roca, En Rubió, que anaven,
com en les lletres llurs expressat queda,
per mirar al gas sols, a Bona Vista ¹,

¹ Pera que'l lector pugua ferse càrrech de les lletres que's creuaven entre el *Gayter del Llobregat*, absent, y sos companys del *grupo dels grassós*, transcribim los següents fragments de una lletra del primer (janer 1847), en los que descriu la vida que feya en la ciutat del Pisuerga. Diu axí:

Valladolid y Janer,
als catorze del any nou.
Als graxums de la rodona
a la gent del bon humor,
als que van a Bona Vista
per mirar al gas tant sols,
als que ploran al ausent
ab plors, patarrells y mochs,
salut, humor y pesetas
desitja l' *home-cargol*
que no deixa may sa closca
o sia 'l famós paltó:
Desterrat per saber massa,
o sia per saber poch,
en aquest racó d' Espanya
hon no 's coneix el Falcó,
hon parla tothom *soldat*,
richs y vells, noyas y noys,
sense En Bernabé y En Màrtir,
En Jaume, En Lluís, En Sol:
sense mos amichs famosos,
l' un pels colossals faldons,
y l' altre per sa eloqüencia,
aquell per murmurador,
En Lluís pels marnarratxos,
En Pep Sol per lo color
un poch vermell de sa Musa
y tots per son bon humor:
iqué estrany que llense a vegades
per la boca llamps y trons,
mes que embuts fa l' Albareda,
mes que Espeso l' noticiós
tira *capellans* al riure,
mes que En Jaume du penjolls?
Jo 'm perdo; amichs meus, jo 'm perdo
si no 'm doneu un consol...
Jo 'm perdo si aquest estiu
no us vinch a fer un petó

ab los llavis bruts de such
de peix pudrit y cargols
en las rocas de Monjuich
o be en lo restaurant nou...
Jo 'm perdo, Panxuts, jo 'm perdo
si no 's cambia ma sort...
.....
Per lo demás, me la passo
aquí lo millor que 's pot,
ben menjat y ben begut
y sense treballar molt.
French lo xocolata al llit
ab lo seu *bollo* ben tou:
llagesch després un ratet
y m'also a més de las nou.
Me rento y men vas a cátedra,
y allí espeto 'l meu sermó
a's meus estimats dexebls,
entre 'ls quals hi ha alguns xicots
que en quant a mollera dura
poden desafiar un bou.
Luego, si 'l temps está clar,
vas un rato a pendre 'l sol
o be estudio una horeta,
si fa fret, aprop del foch.
Eino y 'm llenso altre volta
a llaurá 'l passeig, ahont
tirobo sempre un vagamundo
que va a fer lo que fas jo.
Al ferse fosch, al café
a'ont donan *gratis* calor,
argua tebia y periódichs
y damas y dominó.
Si la comedia es bonica,
a la comedia, o si no,
a fe 'l solo ab dos amichs
o a estudiá la llisó.

hont entorn d'una taula o sots l'arbreda,
en assentada o assemblea *hartista*,
escrit ab *hatxe*, com en broma feyen,
festejavan un croquis humorista

d'En Lluís Gurri, o les facècies reyen
de la Musa d'En Sol vallfogonesca:
o del *home-cargol*—que axis li deyen

a mon oncle el *Gayfer*, perque, fes fresca
o fes calor, dins del paltó amagava
mig cap y la barbeta quevedesca—

les lletres que en sa absença els endreçava
des de 'l Pisuerga, entre esclafits llegien,
y la resposta a escot se redactava ¹⁾

Sopo, y a las onze al llit,
ahont dormo la nit de un só,
com qui, si no té pessetas,
no té maldecaps tampoch.
Tan sols als amichs anyoro,
sols per ells bat lo meu cor,

cor que os envía, oh amichs,
en eix tros de paper groch
embolicat, perque 's pugui
repartirse aquí entre tots,
lo Noy de Valladolid
desde dintre 'l seu paltó.

¹ D'En Joseph Sol y Padrís es la següent lletra, que he fragmentat a causa de la seva extensió:

En el Pla de las Comedias
al vespre, entre nou y deu,
lo primer dia de maig
any vuyt cents quaranta set,
sens por de la policia,
qu' es terror de mal-contents,
un grupo de gent se véya
d' un fanal de gas al peu.
Si haguessin estat més magres,
o be menos riallers,
los que a la claror del gas
reyan llegint un paper,
¿qui sab qué haurían pensat
de la Rambla els concurrents?
Pero eran tots gent panxuda,
gent grave, d' enteniment,
amples de pit y d' espatllas.
ben camats y bon rulé,
de bon color, cara afable,
eran, en fi, gent de pes:
y al veure gent que tan pesa
ningú 'n fa mals pensaments.
Qui del món pensarà mal
d' un grupo tan imponent,
compost de la flor y nata
dels menjadors de *beefsteaks*?

D' una gent tan respectable
com son en Lluís, en Pep,
en Juanet y en Jaume,
en Martri y en Bernabé?
Mes qué será 'l paperot
que fa riure tanta gent,
que l' un s' apreta els costats
a l' altra li escapa un pet,
l' un casi be pert el plor
quan l' altre el riure esclafeix
l' altre fa 'l banyo, y tots junts
un desfet mouen rient?
Es un document solemne,
es la carta de un ausent,
de un amich que 'ls altres ploren,
no per ell, pel paltó vert,
pel paltó de sargantana
inconmensurable, etern,
que lográ que un home-anguila
ab los panxuts alternés.
Ja finida la lectura
del xistosíssim paper,
en que vuyda el mal humor
en injurjes y renechs
el pobre que 's fa la llesca
del Pisuerga en la corrent,

Y posats a cercar, ¿no 's trobarien,
no trobaria el nostre amich sollicit
els noms dels qui pèls llibres se dalten,
y volent demostrar de modo explicit
que en la nostra ciutat no eran *tot lliures*,
sous y diners, ne feyan comerç lícit,
veyentse 'ls per un Spíndeler desviure 's
o arrebossarse un Posa, a inversemblables
preus comprats ¹ Poch sabian — no cal riure 's

per tractar de la resposta
que en justícia se li deu,
los grexums de la rodona
per torn diuen son parer.
Y comensant a exposarlo,
Lluís la paraula pren ..

(Seguexen dues dècimes)

En Roca, que en la rodona
estava de president,
al veure interromput l'ordre
per riallas y palmeig,
y estant per esclafi 'l riure,
al orador contingué
y concedí la paraula
al magestuós Bernabé,
el qual poch mes o poch menos
digué, cortesia fent:...

(Seguexen dues dècimes)

«En Martri te la paraula»,
esclama qui presideix,
y roig com una magrana,
y replé com un tinter,
Pere Martri 's posa serió,
y llansant quatre bufechs,
espeta sense fé èmbuts
l'arenga que aquí segueix:

(Seguexen dues dècimes)

Interromput ab aplausos
orador tan eloqüent,
toca lo torn de parlar
a Jaume, ¡ajudeume, cels!!!
En Jaume que may murmura,
que te una-boca de mel
y que gosa justa fama
de saber tots los secrets;
el que sols entre companys

de tothom dir mal consent,
dels malvats, dels malandrins,
dels infames, dels cruels,
dels murrís, dels vils, dels pillos
y de tot home dolent,
obra per fi ab molta calma
sa boca per llençar fel..

(Seguexen cinch dècimes)

He dit».—El grupo dels grassos
aquest discurs aplaudeix:

l'admira, 'l venera, 's pasma
y 'l pasme les mans conté.

Reina el silenci un gran rato
fins que diu el president:

—En fi ¿qué 's contesta a Quim?

—¿Que 's contesta? Jo ho diré
si 'm concediu la paraula,
diu lo infrascrit.—Ja la tens.

—A qué buscá més resposta?
Tota la resposta es ja:
no hi ha més que redactá
(y axò es cosa que poch costa)
lo que acaba de passá.—

Com fugir de fam y feyna
agrada a la gent de pes,
y aquest pensament es cómodo,
aproban el pensament.

—Que estengui l'acta qui parla,
esclaman tots a una veu,
y 'm carregan la borrica
de redactá 'l document;
y s'alsa la sessió,
de tot lo qual dono fe,
y en proba de veritat
la firma y sello va al peu.

¹ Pera que 's vegen els preus verament increíbles a que 's venfan els llibres a les derreríes de la primera meytat del segle XIX, transcriuré la següent nota, que posseesch manuscrita, d'uns llibres pertanyents al canonge Ripoll, de Vich:

de sa inepecia ¹ — de còdex e incunables
—la Bibliofilia aquí en bolquers estava;—
mes salvaren-nos obres estimables:

En Salvador ² folletos conservava
de nostres lluytès del setzè; En Carreras ³
un *Flos Sanctorum* català; 's vantava
d'un Callis, d'un Solsona, d'un Mieres,
d'unes *Transformacions*, de Alegre, En Via
de Puig ⁴; d'un Fenollet En Fustagueras ⁵,
qui tenia també en sa llibreria
un Jaume de Marquilles; En Cortada
d'*El Caballero de la Cruz*, follia
cavalleresca en *El Quixot* damnada ⁶;
dels llibres d'ús particular, En Grasses ⁷,
d'En P. Serfa y Postius; d'una aplegada
de còdex e incunables els Dalmases ⁸,
ab que 'l Palau del General honora
vuy dels Estudis Catalans les classes;
y En Llobet-Vall-llosera ⁹ y En Mayora ¹⁰,

<i>Blason de Catalunya</i> , per D. Pedro Angel de Tarazona, tres volums	12 rals.
<i>Lunari y Repertori</i> , imprès en 1514, y <i>Pronòstich per lo any 1533</i> , compost per Gaspar Molera, etc. (Barcelona, 1532)	6 rals.
<i>Sumari, index o epitome dels admirables y nobilissims titols de honor de Catalunya</i> , per lo Dr. Andréu Bosch.	16 rals.
<i>Cròniques de Espanya</i> , per Carbonell.	16 rals.
<i>Crònica de Don Jaume de Aragò</i>	8 rals.
Pere Tomich	6 rals.

D'un altre *Catálogo de libros en venta*, que possehesch manuscrit, són els següents:
Boeci, *Tractatus de Consolatione* (Venecia, 1489), 40 rals; Socarrats, *Tractatus de
consuetudinibus Cathalonie inter Dominos et vassallos* (1476), 120 rals; Jordans, *Com-
pendium dialecticæ* (Barcelona, 1570), 8 rals; etc., etc.

¹ En aquells temps, ignoro ab quin fonament, anomenaven *lletra llemosina* a
la *elseviriana*. No gayre més tart, en 1851, N' Andreu Avelí Pi y Arimon, al demanar
notes sobre biblioteques particulars, advertia: «En las primeras impresiones se ponía
el título en la portada, y al final de la obra el impresor y la data.» (Lletra que con-
servo autògrafa.)

² En Joaquim Salvador y Burges.

³ En Joséph Carreras de Argerich.

⁴ N' Antoni Viá de Puig, autor d'una *Vida de Sant Meda*.

⁵ En Jaume Fustagueras y Fuster.

⁶ En Joan Cortada possehia además, autògrafa, la oda de Miquel de Cervantes
al Marqués de Saldanya.

⁷ La Biblioteca d' En Grasses l' adquirí En M. V. Amer.

⁸ Véigis el Catàlech al *Bulletí de la Biblioteca de Catalunya*.

⁹ N' Antoni Llobet y Vall-llosera.

¹⁰ En Miquel Mayora.

de sengles útils coleccions d' *Histories*;
Ordinacions y Cròniques.—¿No fora
sortós per la Ciutat que les memòries
escrigués de tots ells nostre confrare,
sens oblidâ a l' Amer ¹, a qui les glories
s' han de otorgar de fundador o pare
de nostra Bibliofília, a qui persona
—l' Aguiló a les Mallorques era encare—
no deu negâ 'l primat de que blasona;
y tenint un recort pèl méu bon avi,
qui adquirí onze exemplars del *Barcelona*
vella y moderna ²; greu lliçó, no agravi,
pèl Concell que, als Borbons al doblegarse,
dexà, pèl mot de *ilustre*, el mot de *savi*?
Homs y assumptes hont puga exercitarse
ab renòm y ab profit, al prou cronista
no han de mancar. Axís, sens apartarse
del segle preferit, del vuytcentista,
¿no podria esbrinar si aquell projecte
de la *Penya del Suiç* renaxentista,
dit *Eixàm ortogràfich* ³, quin objecte

¹ En Miquel Victorià Amer, quina Biblioteca anà a acréixer la del Ateneu Barcelonès.

² En Onofre Viada y Balanzó, matarotí, qui logrà, mercès a sa laboriositat, ferse ab una brillant fortuna, bona part de la qual esmerçà en l' embelliment y progrés de Barcelona. Fôu el primer Viada que donà carrera a sos fills, estroncant axí la tradició marinera de la familia, mantinguda per espay de més de dos segles (el primer individu de qui tenim noticia, En Francesch Viada, mariner nasqué a Mataró en 1595 y morí en 1674).

³ En la Biblioteca de Catalunya (Papers d' Antoni Aulestia y Pijoan, IV) hem pogut llegir el projecte del *Eixàm ortogràfich*, manuscrit per En Joan Montserrat y Archs, el qual com a curiositat transcribim:

«L' EIXAM ORTOGRÁFICH

»1. L' objecte de l' *Eixàm ortogràfich* es fixar una ortografia catalana pera usarla los seus associats.

»2. Tindrà per lema: *Creu en veyent, obliça convenent*.

»3. Podrán aspirar a socis tots aquells que coneguen lo llatí o qualcuna de las llengüas neolatinas no parladas en la Espanya, o que a falta d' ellas acrediten conèixer alguna mica los antics clàssichs catalans. Pera obtenir títol de Soci s' ha de esser aprovat en Junta general per majoria de vots dels associats del *Eixàm*. No serà admès quan tres socis oposin motius de desagrado o en contra, o que's neguen a admètre'l.

»4. Los socis del *Eixàm* estaràn sempre y en tot temps ordenats en llista y per rigorós torn de edat començant per lo més vell, que tindrà lo número 1, y acabant

son nom expressa, es concretà a les deu abelles que recordo ab tot respecte:

Santaló, Ubach, Ramón, Batet, Matheu, Montserrat, Sardá, Aulestia, Thomàs, Roca, o prengué fort impuls?— Obre, amich méu, obre la caixa dels recorts: aboca sobre'l drap vellutat la pedreria, y, reviscut orfabridor, coloca

per lo més jove, a quals efectes en l'acta d'admissió deurà constarhi exactament la data del naixement del soci admès.

»5. L'*Eixam* no tindrà President ni Director, ni Cap-principal; únicament tindrà un Arxiver que ha de servir com de Secretari general perpetuo de la Societat.

»6. L'aplech casual o pensat de tres dels socis del *Eixam* ha de considerarse com Junta constituïda y apta pera deliberar y pendre acorts. Sols caldrà que un de ells comenci discussió sobre algún temà.

»7. Es de fet President de cada Junta lo soci més vell dels que en aquell moment la compondrà, aixís com ne serà sempre Secretari lo més jove dels que en ella sían.

»8. Del acort que prenga la Junta y dels motius en que s'apoya cuydarà lo Secretari respectiu de la Junta que l'haurà pres de ferne a mans una copia a tots y a cadascun dels associats.

»9. Enterat del acort per la copia que l'anterior article menciona, lo associat la firmarà, y si aquell li estés be, hi posarà al peu de ell *Plaume*, y si no, *No'm plau*, havent de expressar en aquest cas las rahons de sa negativa, tot açò avants del termini de una setmana, dins lo qual haurà de tornar a remetre dita copia al Arxiver del *Eixam*.

»10. Si l'acort resultàs aprovat per majoria absoluta dels associats, l'acort entrarà a formar part de la ortografia general catalana que aquets se proposan, y en cas contrari quedarà de cap y de nou a punt de ser tractat un altre dia com si may ho hagués sigut.

»11. Quan s'hajan aprovat suficients punts entre 'ls associats se recaptarà de qué fer estampar la ortografia catalana per aquets admesa y quedarà termenada la tasca que l'*Eixam* al aplegarse se proposa.

»12. En tot lo que no estiga previngut en los anteriors articles los socis del *Eixam* deuen comportarse a us y costum de bons companys.

»Fou fet y fundat l'*Eixam ortogràfic* entorn de la tauleta rodona n.º 21 del Cafè Suis de la present ciutat de Barcelona als 7 días del mes de Febrer de 1871 per los sota firmats:

FRANCESCH UBACH Y VINYETA	5 Novembre 1843
JOAN MONTSERRAT Y ARCHS.	1 Novembre 1844
JAUME RAMON Y VIDALES.	30 Novembre 1846
J. ROCA Y ROCA	12 Juliol 1848
ANTONI AULESTIA Y PUJAN	17 Janer 1849
PERE SANTALÓ Y CASTELLVÍ.	11 Febrer 1849
JOAQUÍM BATET.	14 Novembre 1849
JOSEPH THOMÁS Y BIGAS	19 Febrer 1850
JOAN SARDÁ Y LLORET.	17 Juliol 1851
FRANCESCH MATHEU Y FORNELLS.	16 Octubre 1851.

en el torn els fils d'or: solda, destría,
llima; fes un joyell de filigrana,
digne de ta Ciutat, que també es mía.—

Mes que finesca l'auditori'm mana:
ja veig pintarse la impaciència als rostres
y, pròxim a esclatar, les mans aplanar

l'aplaudiment ab que l'assens demostre's.—

Oh cantor dels patricis benemèrits,
de les nostres costums, dels usos nostres, —

de les nostres tertulies! Pèls pretèrits
llorers—no'ls dexes, oh amich méu, malmetre's;—
pèls triunfes presents; pèls guanyats mèrits;

pèl que vals; per lo mólt que pot prometre's
de ton talent, ta amor, ta gosadía,
l'Academia Reyal de Bones Lletres
son sí t'ha obert. Enhorabona sia!